

Evidence kulturních památek padesát let po vydání zákona č. 22/1958 Sb.

Dagmar SEDLÁKOVÁ

Před padesátí lety byl schválen a stal se účinným první předpis zaručující ochranu veškerého památkového fondu zákonnou normou. Ačkoliv intenzivní snaha o vznik a přijetí takového zákona ze strany odborné obce má v českých zemích již devadesátileté výročí, jejím konkrétním výsledkem byl až onen nyní padesát let starý zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách. Je jen shodou okolností, že právě k padesátému výročí účinnosti zákona o kulturních památkách byl dokončen dlouhodobý projekt obnovy identifikace nemovitých kulturních památek. Využívám tedy této příležitosti, abych dříve, než přistoupím k popisu tohoto projektu, o němž bylo již poměrně podrobně informováno,¹ a k jeho současným výstupům, připomněla vznik evidence památek podle zmíněného zákona. Pokládám za potřebné upozornit na její (pro současnou dobu možná neobvyklé) předpoklady, úskalí, dopady do praxe po dobu téměř třiceti let platnosti prvního památkového zákona v naší zemi, kontinuitu této před padesátí lety založené evidence do dnešních dnů a nejasné perspektivy ve světle právě projednávaného věcného záměru zákona o památkovém fondu.²

V následujícím textu bude v souvislosti s tématem článku vzpomenuť zákon nahližen v úzkém zorném poli inštitucionalizace památek a jejich evidence. Předpokládali bychom, že dnes již bude alespoň v oboru památkové péče dobře známé, že zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, účinný od 3. 5. 1958, přímo ve svém § 2 stanovil, co je kulturní památkou. Tento předpoklad však, bohužel, není zcela naplněn, proto považuji za nezbytné znovu zdůraznit, že kulturní památky se jimi staly přímo ze zákona (ex lege), nikoliv na základě rozhodnutí nějakého orgánu. Pouze v případě pochybností, zda věc odpovídá díky zákona, měl o tom, jestli jde o kulturní památku, rozhodnout krajský národní výbor.³ Tyto pochybnosti by však nejprve musely být vyjádřeny, ať již formulovaným dotazem, názorem či námitkou. Domáhá-li se proto dnes někdo „relevantního rozhodnutí“, kterým tyto kulturní památky byly prohlášeny, jde o nonsens a naprosté nepochopení dikce zákona. Nepřímým důkazem budiž fakt, že Ministerstvo kultury, které bylo i podle § 13 prvního zákona jedinou institucí kompetentní památko-

vou ochranu zrušit, pouštělo ve svých rozhodnutích od ochrany i u kulturních památek nikde neevidovaných. Záměna rozhodnutí o schválení zápisu s rozhodnutím o tom, co je kulturní památkou, je závažnou chybou, dnes účelově zneužívanou pro zpochybňování památkové ochrany.

Zákon o kulturních památkách totiž předpokládal, že „v převážné většině případů je nesporné, že jde o památky,“ a proto popsal vlastnosti kulturních statků, které jsou kulturními památkami, poměrně obecnou definicí. Dále pak stanovil, že se z evidenčních důvodů zapíše všechny nemovité a vybrané významné movité kulturní památky (kromě soukromých) do státních seznamů, které v jednotlivých krajích povedou krajské národní výbory. Zákon pak přímo v § 7, stanovil, že kulturní památky jsou tímto zákonem chráněny bez ohledu na to, zda jsou evidovány, a znovu to bylo zopakováno ve vyhlášce č. 116/1959 Úl., o evidenci kulturních památek, v § 3 odst. 2.

Rozhodnutí o zápisu tedy nebylo v žádné vazbě k ochraně kulturní památky, případně památkové rezervace, šlo výhradně o akt evidence, směřující k naplnění ustanovení zákona, že do státních seznamů se zapíše všechny nemovité kulturní památky na území kraje. Tato rozhodnutí, nijak však formálně neupravená a v praxi realizovaná velice odlišným způsobem (usnesením, rozhodnutím, schválením seznamu a podobně), mohla být podle vybavenosti příslušného orgánu vydávána odlišně – radou okresního národního výboru, odborem kultury (pokud byl zřízen) nebo školskou a kulturní komisí.⁴ Protože tato „rozhodnutí“ byla pouze evidenčním aktem, neměla význam pro ochranu památek, nebyla posuzována jako listiny trvalého významu, a přestože podle metodických pokynů k vedení státních seznamů měla být ukládána ve sbírce příloh, byla v mnoha případech po určité době skartována.

Možná je dobré ještě zdůraznit, že tato rozhodnutí byla určena výhradně organizacím pověřeným vedením státních seznamů k tomu, aby provedly zápis. Nebyla k nim vedena žádná řízení s nějakými účastníky ani k nim neexistovaly opravné prostředky. Vlastníci kulturních památek, vzhledem k tomu, že památky určil přímo zákon, byli pouze vyzváni k provedení zápisu do státního seznamu pověře-

nou organizací (krajská střediska státní památkové péče a ochrany přírody). Vlastníci měli právo dodatečně si vyžádat rozhodnutí o zápisu.⁵ I bez toho však mohli samozřejmě vznést pochybnost o tom, zda věc je kulturní památkou, případně mohli žádat ministerstvo o upuštění od památkové ochrany. Po-

■ Poznámky

1 Dagmar SEDLÁKOVÁ: *Zpráva o významném úkolu památkové péče 21. století – o obnově identifikace kulturních památek České republiky*, in: *Zprávy památkové péče* 66, 2006, č. 2, s. 152–154.

2 Viz www.mkcr.cz; kulturní dědictví, památky, nový památkový zákon.

3 Zákon č. 22/1958 Sb., B. Část zvláštní, K části druhé: K § 2: (čtvrtý odstavec textu) „Ustanovení odstavce 3 (§ 2 zákona) vychází z předpokladu, že v převážné většině případů je nesporné, že jde o památky. Jde především o movité památky, které jsou uloženy v muzeích, galeriích, archívech, knihovnách, státních hradech a zámcích apod. Avšak i pokud jde o památky nemovité, bylo již za dosavadní činnosti památkových orgánů, zejména v posledních letech, dostatečně objasněno a dosaženo ve většině případů také shody o tom, které objekty je třeba považovat za kulturní památky. Jenom tam, kde by vznikly pochybnosti, rozhodne o povaze předmětu výkoný orgán krajského národního výboru po vyjádření Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody.“

4 Působnost v oblasti památkové péče byla ve většině kompetencí zákonem č. 70/1960 Sb., o národních výborech, přenesena z krajských národních výborů na okresní národní výbory.

5 Předepsaný formulář vyzoomění vlastníka o zápisu do státního seznamu, poslední odstavec: „Protože o zápisu kulturní památky do státního seznamu bylo rozhodnuto na základě skutečnosti, že jde nepochybně o kulturní památku, a s ohledem na to, že zápis do státního seznamu je pouze aktem evidencním, jakož i proto, že u movitých kulturních památek před jejich navržením k zápisu bylo projednáním s vlastníkem (správcem nebo trvalým uživatelem) písemně ověřeno, že nejde o majetek osobní, o památku, která by nebyla významná, nebo o památku, která není trvale umístěna na území kraje, nevystavuje okresní národní výbor o svém rozhodnutí písemný výměr, pokud nebude v odůvodněných případech potřeby dodatečně přímo vyzádan.“

slední možnost byla také často využívána, a to, jak jsme již uvedli, i u věcí neevidovaných ve státních seznamech.

Povinností vlastníků kulturních památek stanovil zákon v § 8, bez ohledu na to, zda památky byly, či nebyly evidovány ve státních seznamech. Evidence ve státním seznamu ukládala vlastníkovi kulturní památky jednu povinnost navíc, a to oznámit do patnácti dnů změnu ve věcech, jichž se zápis týká, tedy v základních údajích (umístění památky, vlastnický vztah, změna v památkovém movitém vybavení,⁶ stav zachování, případně ohrožení a způsob využití). Podrobnější úprava způsobu evidence byla vyhláškou svěřena Státnímu ústavu památkové péče a ochrany přírody (§ 6 vyhlášky č. 116/1959 Sb.). Ten proto následně vydal Metodické pokyny pro vedení státních seznamů, které v roce 1961 schválilo ministerstvo. Byl také připraven vzor jednotné evidenční karty státního seznamu s doplňkovým listem, odlišné pro památky nemovité a movité,⁷ a stanoven jednotný formát rejstříku. Dále byla určena pravidla pro identifikaci kulturní památky, forma a zpracování identifikační fotografie i obsah a způsob vyplňování jednotlivých dvacet rubrik karty. Zápis do rejstříku obsahoval zjednodušenou identifikaci kulturního statku, který byl památkou.⁸

Základem státního seznamu se tak stala kartotéka, kde se uváděl podrobný popis a výčet částí a součástí celého kulturního statku, který byl památkou. Můžeme jen litovat, že tyto metodické pokyny nebyly úplně a kvalitně dodržovány, i když na základě znalosti tehdejší situace (evidenční pracoviště nebyla dostatečně obsazena) pro to lze mít pochopení. O to více jsme při provádění obnovy identifikace ocenili pečlivost a důslednost kolegy Jaroslava Herouta, který každou změnu zaznamenal se všemi důležitými informacemi o případných číslech jednání spisů a důvodech změn, které se s památkou staly, do karty uložené tehdy ve Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody.⁹ Po skartaci, která v památkové péči proběhla na konci 80. let, jsou jeho poznámky často jediným zdrojem informací například o řízeních k upuštění od památkové ochrany vedených ministerstvem, případně o jiných změnách.

Hlavní období zápisů do státních seznamů nastalo na počátku 60. let, kdy se také vytvářela organizační struktura památkové péče – zákonem o národních výborech č. 70/1960 Sb. se hlavními orgány památkové péče staly okresní národní výbory. Krajské národní výbory postupně ve všech krajích zřídily krajská střediska státní památkové péče a ochrany přírody (drobné odchylky, které se

vyskytly v některých moravských krajích, kde byla do památkové péče nejprve zapojována síť vlastivědných muzeí, zanikly po vydání vzorového organizačního řádu krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody ministerstvem). V té době již byla zapsána většina nemovitých kulturních památek. V archívech národních výborů se nám kvůli jejich malé zpracovanosti nepodařilo až na výjimky objevit rozhodnutí o schválení zápisů, ovšem často byla nalezena opakovaná usnesení rad krajských národních výborů zdůrazňující nutnost „dokončit“ zápisy nemovitých památek do státních seznamů. K předpokládanému dokončení státních seznamů mělo v první fázi dojít pro movité kulturní památky ke 30. březnu 1962, pro movité kulturní památky v roce 1965. Překvapivou termínovou vstřícností zákona č. 22/1958 Sb. pro ochranu památek ex lege lze pravděpodobně vysvětlit tím, že počet památek byl tehdy považován za konečný.

Výběr památek k zápisu byl významně ovlivněn umělecko-historickým a architektonickým vkusem doby (prioritu měly stavby a území s významnými středověkými rysy a dochovanými prvky) a bohužel také ideologicky (sakrální památky se ve státních seznamech sice uplatnily, ale v proporcích neodpovídající realitě – zejména při evidenci movitých památek i velká část sakrálních staveb nebyla evidována). Největší procento zapsaných památek tvořily domy – vesnické, městské –, z nichž mnoho stálo na území památkových rezervací. V 60. letech byla jen výjimečně ceněna díla z 19. a 20. století nebo průmyslové dědictví (technické památky evidované ve státních seznamech také pocházely převážně ze středověku). Za účinnosti zákona o kulturních památkách to však nehrálo podstatnou roli – chráněny podle něj byly i památky neevidované –, negativní dopad tohoto přístupu se projevil až s účinností zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který převzal do ochrany pouze památky zapsané ve státních seznamech. Vedle jednotlivostí však zákon o kulturních památkách chránil i urbanistické hodnoty, charakter sídlišť celků a také pouhé části věcí. Jednoznačné vymezení takových památek po přechodu pod zákon č. 20/1987 Sb., který za kulturní památky považuje „věci nebo soubory věcí“, tedy přesně určitelné entity, bylo a je velice nesnadné.

Praktická aplikace zákona o kulturních památkách brzy přinesla „zklamání“ v tom smyslu, že památek v seznamech stále přibývalo a stanovené termíny pro zápis všech nemovitých památek se stále oddalovaly. Z pozice státní moci se proto hledaly cesty, jak omezit překážky vytvářené památkovou péčí na cestě usilovného budování

moderní společnosti (nesouvisí to jen s budováním socialismu, jak jsme se tehdy mylně domnívali). Opatřením, které mělo problémy zmírnit, byla nařízená kategorizace památek,¹⁰ která však naštěstí nebyla nikdy dokončena a zejména nebyly realizovány předpokládané další kroky – zrušení památkové ochrany nižších kategorií. Liknavý přístup k provádění kategorizace se stal předmětem kritiky a poté i celostátní kontroly aplikace památkové péče v ČR, kterou provedl Výbor lidové kontroly a na jejímž základě byla přijata opatření k odstranění nedostatků.¹¹ V oblasti evidence se náprava týkala státních seznamů nemovitých kulturních památek – byla nařízena jejich takzvaná generální aktualizace.¹²

■ Poznámky

6 Metodické pokyny, Část B, Vysvětlivky a příklady k vyplňování kartotékových evidenčních listů: „1.1) Památkové movité zařízení (v evidenčním listu nemovité kulturní památky) – zde uvádíme záznam uměleckých nebo kulturně-historických souborů movitých památek. V interiérech bohatých budov, pokud nejde o muzea, galerie a jiné instituce, které odborně evidují své sbírky, přichází v úvahu památkový mobiliář reprezentačních místností (historický nábytek, obrazy, přenosné plastiky, cenné koberce, nástěnné koberce apod.) nebo zařízení kaplí. U chrámových interiérů půjde o stručný výčet nejhodnotnějších oltářů, kazatelen, lavic, obrazů atd., a to především tehdy, jestliže tvoří jednotný umělecký celek.“

7 Příloha Metodických pokynů obsahovala i jednotný systém pomocného značení k manipulačním účelům: „K rozlišení evidenčních listů kartotéky státního seznamu nemovitých kulturních památek od evidenčních listů státního seznamu movitých památek je seříznut pravý horní roh u evidenčního listu pro nemovitost, levý horní roh u evidenčního listu pro movitost. Eventuální chybné zařazení je signalizováno vyčnívajícím rohem.“

8 Metodické pokyny, Část A, Oddíl II, 3. Rejstřík: „Rejstřík je stručným seznamem památek... obsahuje se zřetelem ke své matriční povaze pouze nejnútnejší neměnné údaje o památce a o rozhodnutí o jejím zápisu (popřípadě výmazu) ve státním seznamu.“

9 Metodické pokyny, Část A, Oddíl II, 1. Kartotéka: „Evidenční listy se vyhotovují trojmo. Jedno vyhotovení tvoří součást státního seznamu kulturních památek v kraji, druhé je určeno pro okresní národní výbor a třetí pro Státní ústav památkové péče a ochrany přírody.“

10 Usnesení vlády ČR č. 25/1973, Koncepce dalšího rozvoje státní památkové péče v ČR a zásady kategorizace kulturních památek.

11 Usnesení vlády ČR č. 270/1974, Soubor opatření k odstranění nedostatků zjištěných prověrkou VLK.

12 Podrobněji viz článek cit. v pozn. 1.

Nedostatky (z dnešního pohledu) evidence kulturních památek podle zákona č. 22/1958 Sb. určitě nebyly hlavní pohnutkou k přípravě jinak pojetého nového zákona č. 20/1987 Sb. Podstatně však ovlivnily jeho aplikaci, protože skutečnost, že nadále bylo zákonem chráněno jen to, co bylo ke dni jeho účinnosti (1. 1. 1988) evidováno ve státních seznamech, vyvolala postupně sílící potřebu jednoznačného výkladu, co je předmětem ochrany, násobenou zejména vlastnickými změnami po listopadu 1989. Třicet let trvající praxe ochrany i neevidovaných památek byla tak hluboce zakořeněna v myslích památkářů (domnívám se, že u mnohých, kteří se prakticky nepodíleli na projektu obnovy identifikace, to stále platí), že změna uvažování byla prakticky vyloučena bez stejného myšlenkového násilí. Pochopitelná snaha chránit při zvyšující se stavební aktivitě všechny hodnotné věci narážela na odpor nových, aktivních vlastníků, kteří si v mylném výkladu svobody nárokovali podnikání bez omezení, respektive k omezením oprávněně vyžadovali jednoznačný a doložený podklad. Na otázku, co je vlastně chráněno, mohl tazatel získat z jednotlivých pracovišť památkové péče tak odlišné odpovědi, že ve skutečnosti byla památková ochrana zcela zpochybněna a ztrácela věrohodnost.

Snaha o nápravu se však bohužel neubírala jen směrem, který stále pokládám za správný, totiž cestou jednoznačného výkladu způsobu evidence památek ve státních seznamech ve smyslu zákona o kulturních památkách, kterou zvolilo Ministerstvo kultury zadáním úkolu obnovy identifikace nemovitých kulturních památek v České republice podle jím schválené metodiky a komentářů k ní. Tato nelehká cesta, kterou jsme se vydali, neumožňuje extenzivní výklad památkové ochrany, ale zachovává kontinuitu památkové péče a uplatňování veřejného zájmu na zachování kulturního dědictví za působnosti obou zákonů.

Druhá cesta, již bohužel otevřely některé publikované názory, mimo jiné pracovníků (zejména některých právníků) Ministerstva kultury, je cestou zpětně uplatňovaných nároků na takzvanou právní čistotu, ve skutečnosti však, domnívám se, neoprávněného, retroaktivního výkladu dřívějšího předpisu s nároky v době jeho platnosti neexistujícími. Důsledkem je zpětné zpochybnění aplikace zákona o kulturních památkách, respektive derogačního paragrafu zákona o státní památkové péči, a popření kontinuity v uplatňované ochraně památek. Při akceptování tohoto postupu hrozí ztráta většiny dosud chráněného hmotného kulturního dědictví. Přitom zpochybnění „platnosti zápisu“ vyžadováním naplnění zpětně

formulovaných požadavků na formální dokonalost rozhodnutí o zápisu – „pseudodokladu o památkové ochraně“ – u památek určených přímo zákonem by v případě oprávněnosti takového postupu nemělo katastrofální důsledky jen pro ochranu konkrétních statků, ale i pro všechna další rozhodnutí vydaná správními orgány na základě tehdy uznaného faktu, že věc je kulturní památkou (územní rozhodnutí, stavební povolení, rozhodnutí o příspěvku či dotaci, nemluvě o závazných stanoviscích památkových orgánů).

Tato cesta se opírá o výklad slovního spojení uvedeného v § 42 odst. 1 zákona o státní památkové péči „podle dřívějších předpisů“ v tom smyslu, že měly být dodrženy formální postupy, jejichž obsah a náročnost je však konstruována zpětně, z pohledu dnešní praxe, bez ohledu na kontext tehdejší doby. Přitom z důvodové zprávy k zákonu č. 20/1987 Sb., ve kterém je tento derogační paragraf uplatněn, je patrné, že šlo o zachování kontinuity památkové ochrany, tedy o skutečnost, že památka byla evidována, nikoliv o zkoumání formálních okolností zápisu a toho, jak byla evidována.¹³ V § 3 prováděcí vyhlášky č. 66/1988 Sb. je stanoveno, že do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky zapíše odborná organizace vedle kulturních památek prohlášených ministerstvem podle nového zákona i kulturní památky vedené v dosavadních státních seznamech podle dřívějších právních předpisů. Projekt obnovy identifikace nemovitých kulturních památek důsledně vycházel z předpokladu zachování kontinuity, opíral se o ministerstvem schválenou metodiku a přisně (i za cenu časté hluboké lítosti) se držel údajů zapsaných ve státních seznamech.

Struktura kulturních památek zapsaných ve státních seznamech podle zákona o kulturních památkách byla citována v důvodové zprávě k novému zákonu o státní památkové péči,¹⁴ záměrem nového zákona však bylo její „ideologické zlepšení“.¹⁵ V době platnosti zákona o kulturních památkách byla struktura nemovitých kulturních památek zhruba následující: bylo zapsáno 38 městských památkových rezervací, 1140 zámků (často s parkem, někdy i hospodářským dvorem), téměř 900 hradů či jejich zřícenin, přes 3500 kostelů, 230 klášterů, cca 3000 exteriérových soch a sousoší, více než 600 pomníků (významných osobností, historických událostí, obětí válek a podobně), téměř 9000 městských domů, více než 4500 venkovských domů a usedlostí, cca 1300 archeologických památek a lokalit a několik desítek urbanisticky hodnotných celků – „urbanisticko-architektonická zástavba“. Ve státních sezna-

mech movitých kulturních památek pak bylo zapísáno (i když výběrově) vybavení kostelů, klášterů a far, v Praze pak zejména vybavení státních institucí. Nezapisovaly se movité věci v soukromém vlastnictví a uložené v muzeích, galeriích a knihovnách; také archivní památky podléhaly a podléhají jinému zákonu.

■ Poznámky

13 Důvodová zpráva k zákonu č. 20/1987 Sb., zvláštní část, k § 2: „Na rozdíl od dosavadního zákona o kulturních památkách, podle kterého se za kulturní památky přímo ze zákona pokládaly věci kulturní hodnoty, které odpovídaly pojmovým znakům kulturní památky uvedeným v zákoně, a rozhodnutí se vydávalo jen v případě pochybností, budou napříště podle nového zákona kulturními památkami pouze ty věci kulturní hodnoty, které ministerstvo na základě vědeckého poznání a jejich společenského hodnocení výslovně za kulturní památky prohlásí. Kulturní památky zapsané do státních seznamů kulturních památek podle dřívějších právních předpisů zůstávají kulturními památkami i podle nového zákona (§ 42 odst. 1), a proto nebudou za kulturní památky prohlášovány.“ K § 42: „Dosavadní kulturní památky zapsané do státních seznamů, národní kulturní památky a památkové rezervace a jejich ochranná pásma, jakož i všechna ostatní rozhodnutí a opatření učiněná podle dřívějších předpisů o kulturních památkách, se za ně považují i podle tohoto zákona.“ Z dikce nevyplývá žádný předpoklad zkoumání správnosti těchto opatření, rozhodnutí nebo evidence. Šlo pouze o zachování kontinuity.

14 Důvodová zpráva, obecná část: „Památkový fond České socialistické republiky zahrnuje v současné době po zpřesnění 33 648 nemovitých kulturních památek a 55 000 významných movitých kulturních památek bez historického mobiliáře na zpřístupněných památkových objektech. Jsou v něm zařazeny památky revolučního a dělnického hnutí, památky protifašistického odboje a osvobozovacích bojů, výstavby socialismu, památky lidové architektury, vývoje výroby, vědy a techniky, památky archeologické, vývoje architektury, malířství, sochařství, uměleckého řemesla a podobně. Poměrně značný počet představují hrady, zámky, bývalé kláštery a památkové soubory, zejména památkové rezervace, kde převažují obytné domy (12 941, z toho 5420 památkově chráněných).“

15 Tamtéž: „Za kulturní památky budou prohlášovány další památky dělnického hnutí, dějin Komunistické strany Československa a výstavby socialismu, jakož i památky dokládající nejnovější dějinné období, zejména pokud jde o vývoj vědy a techniky a novodobé architektury. Naopak ty kulturní památky, které ztratily svou funkci v prostředí i v životě společnosti a nemohou být nadále trvale uchovány, budou pro svou historickou hodnotu pouze zdokumentovány pro účely vědeckého bádání.“

Obnova identifikace movitých kulturních památek, která je vedle zpřesnění popisů a aktuální fotodokumentace zaměřena zejména na jejich správnou lokaci a určení vlastnictví, byla zahájena v roce 2005 s termínem dokončení 2011. Mobilizované fondy se na základě směrnice pro vedení evidence movitých kulturních památek určených ke kulturně výchovnému využití, vydané Ministerstvem kultury ČSR dne 28. prosince 1975, č. j. 2991/1976, do státních seznamů movitých kulturních památek zapisovaly jedním rejstříkovým číslem. Nová směrnice proto nařídila zahájení prací na takzvané základní evidenci mobilizovaných fondů, která se má stát odborným soupisem těchto rozsáhlých majetků, u nichž zatím existovala jen operativní stručná (v podstatě pro hospodářské inventury určená) evidence, pocházející z doby převzetí těchto fondů do správy. Základní evidence mobilizovaných fondů se ukázala jako mnohem náročnější úkol, než se předpokládalo, a není dosud uzavřena. Její dokončení v rámci úkolu výzkumného záměru Národního památkového ústavu je plánováno do konce roku 2011.

Jak jsem již uvedla, skutečnost, že podle zákona o kulturních památkách byly chráněny i památky neevidované, měla neblahý vliv na kvalitu evidence. Dnes tedy nezbývá, než „zapomenuté“ části kulturních památek navrhnout k prohlášení za kulturní památku. To bude také částí výstupů z ukončeného projektu obnovy a identifikace; každá taková věc musí projít projednáním regionální komise a správním řízením vedeným Ministerstvem kultury ČR podle § 3 zákona č. 20/1987 Sb.

Nejvíce nedostatků v evidenci státních seznamů však vzniklo až v samotném roce 1987, kdy již byla známa zásadní změna, kterou měl zákon o státní památkové péči přinést, totiž prohlášení kulturních památek Ministerstvem kultury a také záměr na změnu struktury památkového fondu. Proto bylo během roku 1987 značné množství nemovitých kulturních památek zapsáno z evidenčního hlediska velmi nedbale, bez dopracovaných evidenčních karet a s mnoha omyly v územní identifikaci (nesprávné katastrální území, parcelní číslo i číslo popisné a podobně).

K těmto nedostatkům je potřeba ještě přičíst nedotažené závěry z takzvané generální aktualizace, kdy sice bylo zjištěno, že některé kulturní památky zanikly, byly zničeny nebo nevratně znehodnoceny, ale tehdejší okresní národní výbory, které měly po schválení výsledků generální aktualizace zaslat seznamy takových kulturních památek Ministerstvu kultury k upuštění od památkové

ochrany podle § 13 zákona č. 22/1958 Sb., tak neučinily. K upuštění tudíž nedošlo, ale okresní národní výbory přesto neoprávněně rozhodly o zrušení zápisu. Dalším výstupem z projektu obnovy identifikace jsou proto výčty kulturních památek, u nichž žádáme Ministerstvo kultury, aby z vlastního podnětu zrušilo prohlášení za kulturní památku. Velkou část z nich tvoří právě tyto „dluhy“ nevypořádané z generální aktualizace, dalšími jsou takové kulturní památky, které zanikly nebo byly zničeny či bez vědomí památkové péče nevratně znehodnoceny po roce 1987.

Znehodnocení přestavbou provedenou bez vědomí orgánů a organizace památkové péče nastalo většinou proto, že se nový vlastník (změny vlastnictví po roce 1989 byly v oblasti obytných staveb téměř stoprocentní) nedozvěděl, že jde o kulturní památku. Důvodem bylo zejména nesplnění povinností původního vlastníka oznámit nabyvateli, že jde o kulturní památku, v mnoha případech jím však byla i absence informace o památkové ochraně v Katastru nemovitostí. Příčin tohoto nedostatku je více, spolupráce pracovníků Ústředního seznamu kulturních památek ČR s Katastrem nemovitostí získala novou kvalitu teprve od roku 2000. V současnosti se daří chyby a nedostatky odstraňovat, bohužel však ne tak rychle, jak by bylo potřeba – chybí finanční prostředky a pracovní kapacity.

Po padesáti letech evidence památkového fondu jsme díky projektu obnovy identifikace nemovitých kulturních památek v České republice konečně schopni téměř okamžitě (po vyhledání údajů v kartotéce) poskytnout přesné informace o každé nemovité kulturní památce, rozsahu její ochrany a územní identifikaci včetně výčtu všech jejích částí a aktuálních údajů o vlastnictví. V dnešní době vysokých nároků na okamžitou dálkovou přístupnost informací je to však málo; je nezbytné dosáhnout stavu, kdy tyto údaje budou plně digitalizovány, a to jak popisně, tak graficky. K tomu ale zoufale chybějí kvalifikované pracovní síly a finanční prostředky, přestože příslušné záměry a projekty jsou již několik let připraveny, finance vyčísleny a žádány. I tak je však dokončení projektu významným úspěchem oboru památkové péče. Kromě získání přesných, kvalitních a aktuálních evidenčních údajů tkví jeho přínos také v tom, že se podařilo vytvořit sice malé, ale operativní pracovní týmy v územních pracovištích Národního památkového ústavu, většinou složené z mladých lidí, kvalifikovaných, zvládajících technologii digitalizace a nadšených pro svou práci. Jejich udržení, a tedy možnost naplnit jednu z významných rolí oboru – průběžné doku-

mentování a poznávání památkového fondu –, by mělo být prioritou v personální politice ústavu. Varováním budíků množství zničených kulturních památek, z nichž mnohé nebyly před projektem obnovy identifikace navštíveny i dvacet let.

Aktuální a průběžně udržované informace jsou nezbytným podkladem pro veškerou ostatní agendu oboru. Nyní je díky trvalému a zodpovědnému nasazení výše uvedených pracovních týmů máme. Tím více bolí ve věcném záměru zákona o památkovém fondu prezentované návrhy na přerušování kontinuity památkové ochrany novým rozhodováním o ochraně každé dosud chráněné památky, a to v nereálně krátkém čase (po připomínkách během patnácti let), které by nutně vedlo k rozsáhlým ztrátám na kulturním dědictví naší země a ke zpochybnění dosavadními právními úpravami hájeného veřejného zájmu. To by možná mělo za následek i vymáhání náhrad za „nedůvodněné“ omezování.

Dárek, který jsme (byť spíše náhodně) v podobě kvalitní, spolehlivé evidence připravili zákonu o kulturních památkách ke kulatinám, tak může získat nahořklou chuť.